

Дмитро Наконечний

Сучасна цивілізація багато говорить про єдність, зібрання та єднання і, здавалося б, багато робить для цього: за лічені години можемо дістатись до будь-якої точки планети, засоби масової інформації та Інтернет забезпечують знанням про те, що робиться практично у всіх країнах світу. Європа на наших очах формується в єдиний наддержавний організм зі спільною валютою, парламентом

тощо. Структури з'єднуються, але люди відокремлюються, відчужуються, стають віддаленішими один від одного.

Декларації прав людини та масові акції щодо їх впровадження, прогресивні політичні рухи та зусилля, спрямовані на забезпечення незалежності влади від інтересів економічної олігархії, профспілковий рух і організована боротьба за права робітників – усі ці форми „моральної” мобілізації не здатні перетворити світ на рай, але вони дозволили, насамперед, західним суспільствам, досягти значного вдосконалення об'єктивних умов людського життя, певного обмеження сваволі владних структур і справедливішого розподілу життєвих благ.

Там, де права і обов'язки індивідів врегульовуються раціонально, „суспільства” не існує попри все розмаїття „соціальних” систем, бо непомірно росте індивідуалізм та егоїзм, взаємне відчуження і ненависть як особиста, так і соціальна. Слова „людина людині – вовк” для багатьох стали життєвим принципом. А всі індивіди – в'язні, розкидані, наче по клітках, що створені сучасним „ефективним” будівництвом, масово мобілізовані у партії чи класи, що плекають їх права на добробут (точніше, тотальну самотність, через котру є багато страждаючих комплексом самотності, покинутості, а деякі через це навіть закінчують самогубством).

Усе це „одномірні” люди, чиї думки та судження сформовані мас-медіа, пропагандою споживацтва чи партійности.¹ Усі аспекти життя знеособлених мас – сфери споживання, освіти, ідеологічного тиску регулюються раціональними засобами, а технократи, втілюючи у життя здобутки кібернетики чи якоїсь іншої „прикладної” науки, роблять це регулювання ще досконалішим, ефективнішим.

Зберігаючи знеособлені, „ефективні” структури управління, технократична бюрократія не забуває і про те, що „маси” потребують ідеалів; на цей випадок у неї готові романтичні гасла дотехнологічної доби, такі як: „демократія”, „парламентаризм”, „свобода думки і слова”, „новий економічний лад”, „мир в усьому світі” або „влада народу”. І маси дають вихід своїм емоціям, аплодуючи тим, хто виголошує ці гасла, перетворюючи їх на легенди. Або ж, навпаки, вимагають ще яскравішого шоу демократії і „свобод”, отруєні утопією політичної активності, „безпосередньою спроможністю людини власними руками творити свою історичну долю і майбутнє”, утопією, що, знов-таки уможливлена саме раціоналізованим регулюванням.

Досить лише нагадати той факт, що в країнах, де ідеали західної соціальної етики – матеріальний комфорт для всіх і справедливий розподіл матеріальних благ – було реалізовано доволі повною мірою, люди ще й досі об'єднуються у найрадикальніші

суспільно-політичні рухи, пов'язуючи основні життєві вимоги з якістю людського життя, прагнучи врятувати людину від механістичного, структурованого “щастя” споживацтва. Противагу усім цим соціально-правовим перетворенням становить Євхаристія. У ній автентична єдність, сопричастя всіх віруючих з Богом і один з одним. Євхаристія є життя в єдності, вона констатує церковну спільноту. Причащаючись у Євхаристії щоденної поживи, ми стаємо причетними жертві Христа, тій смерті індивідуальних потреб і бажань, що підносить життя до чуда спілкування.

Євхаристія є найзвичайнішим і, водночас, найбожественнішим жестом, який можна собі уявити. Це – правда Ісуса. Така людська і така божественна, така звичайна і така таїнственна, така близька і така, що відкриває нове. Це історія Бога, який хотів підійти так близько, щоб ми могли бачити Його очима, слухати Його вухами, торкатись до Нього руками; так близько, аби між нами не залишилось нічого, що роз'єднує чи ділить, нічого, що відсторонює.

Хліб є не просто знаком Його бажання стати нашою поживою; чаша є не лише знаком Його бажання бути нашим питтям. Хліб і вино стають Його Тілом і Кров'ю у віддаванні. Хліб справді є Його Тілом, відданим за нас; а вино – Його Кров'ю, пролитою за нас. Як Бог стає для нас цілковито присутнім в Ісусі, так Ісус стає цілковито присутнім для нас у хлібі та вині Євхаристії. Бог не лише став для нас тілом багато років тому в далекій країні, Він і тепер стає нашою поживою та питтям у момент Євхаристії саме там, де ми справді є разом довкола престолу – столу. Микола Кавасила так каже про це: „... обітниця трапези вселяє нас у Христа, і Христа у нас. У Мені, – сказано, – перебуває, а Я в ньому (Ів. 6, 56), а коли Христос перебуває у нас, то в чому відчуватимемо недостаток, що з благ приховається від нас? Він і мешканець наш, і житло наше, так що блаженні ми в оселі, блаженні і тому, що самі стали оселею для Нього... Бо ми приймаємо не дещо із Його дарів, але Його Самого, не якийсь там промінь і світло, але саме сонце приймаємо у своїй душі так, що і мешкаємо в ньому, і служимо для нього оселею, і стаємо єдиним з ним духом (див. 1Кр.6,17). Бо і душа, і тіло, і всі сили відразу ж стають духовними, тому що душа змішується з душею, тіло з тілом і кров з кров'ю. Як від священної трапези отримуємо ми тіло Христове, тіло перевершуючих благ, тому і наша правда звідси є правдою Христоподібною. Бо потрібно мислити, що вислів:” ви – тіло Христове, а, зосібна, ви члени (1 Кор. 12, 27), тут говориться не про одне тіло, але справедливіше пояснювати його про сопричастя душі і її діяльних сил”.

Чому Євхаристія є сопричастям усіх віруючих з Богом та один з одним? Тому, що у сопричасті немає нічого силуваного чи кінцевого, а є те, що добровільно пропонується і добровільно приймається. Господь обирає всі можливі шляхи, щоб це сопричастя було можливим.

Бог хоче не тільки увійти в людську історію, ставши людиною, яка проживає в певний період у певній країні, а й стати нашою щоденною поживою у будь-який час і в будь-якому місці. Тому Ісус бере хліб, благословляє його, розламає і дає нам. І тоді, коли ми підносимо хліб до уст, щоб їсти, саме тоді відкриваються наші очі, і ми впізнаємо Його. Тому Євхаристія є і впізнавання. Це є повне усвідомлення, що Той, Хто бере, благословляє, розламає і дає, є Тим, Хто від віків бажав увійти в сопричастя з нами. Ми прагнемо сопричастя. Це є глибоке волення наших сердець, бо людське серце створене так, що його може заспокоїти тільки Той, Хто його створив. Бог заклав у наше серце тугу за сопричастям, яку ніхто не може заспокоїти, лише Бог може і хоче. Одне речення з історії про двох учнів, що йшли до Емаусу, розкриває нам таємницю сопричастя: „...вони

Його пізнали, а Він зник від них". Коли вони входять у дуже близькі стосунки з Ісусом, незнайомця, який став другом, вже немає. Саме тоді, коли Він стає найбільш присутнім для них, Він стає водночас і відсутнім. І тут ми торкаємось одного з найсвятіших аспектів Євхаристії: найглибшим сопричастям з Ісусом є сопричастя, яке відбувається у Його відсутності. Двоє учнів, що їли хліб і впізнали Його, знову залишились на самоті. Але це вже не та самотність, з якою вони розпочинали свою мандрівку. Вони є самі, але разом вже знають про новий зв'язок, що виник між ними. Вони вже не опускають очі додолу, дивляться один на одного і кажуть: „Чи не палало наше серце у грудях, коли Він промовляв до нас у дорозі та вияснював Писання?" Христос, живучи в них, поєднав їх у новий спосіб, дав їм пізнати один одного як членів нової спільноти віри. Завдяки сопричастю, ми дивимось один на одного і розмовляємо не тільки про найсвіжіші новини, а й про Того, Хто йде разом з нами. Ми відкриваємось один одному як люди, що належать одні одним, бо кожен з нас належить тепер Йому. Ми самотні, бо Він зник із нашого поля зору, але ми разом, бо кожен з нас є в сопричасті з Ним, і, таким чином, стаємо через Нього одним тілом.

Сопричастя творить спільноту Бога, який живе в нас, допомагає нам відкрити Бога у своїх ближніх. Ми не можемо побачити Бога в іншій особі. Лише Бог, який є в нас, може побачити Бога в іншому. Саме це ми маємо на увазі, коли говоримо: „Дух промовляє до Духа, Серце говорить до Серця, Бог – до Бога”.

Таким чином люди, живучи Євхаристією, переживають своє економічне, політичне, професійне, сімейне, публічне життя у містичний спосіб – як динамічну необумовленість, як чудо, яке не має жодних передумов. І це сприяє ствердженню неповторності особистості, неповторності, що справджується на межі між свободою і гріхом, у самоподоланні через любов, у відкритті смислу у світі, радикальним запереченням гіпнотичних ілюзій споживацького добробуту. Дозволяє позитивно вирішувати питання про те, якими засобами повинні задовольнятися потреби споживання: конкуренцією чи державним контролем, відмовою ув'язнювати політику антигуманним механізмом автономізованої економіки, спокушатися економікою, що гвалтує тіло світу заради жадоби споживання.

Динамічним втіленням соціальних перетворень постає євхаристійна спільнота, єпархія чи парохія. Коли єпархія і парохія становлять справжню церковну спільноту, співіснування людей органічно перетворюється на спілкування особистостей. Це забезпечує підґрунтя для соціальної справедливості, яка чиниться реально, а не лише на словах; це звільняє працю від рабського упокорення потребам, робить її частиною особистісних взаємин, надає кожній людині творчої неповторності. Через правильне функціонування євхаристійної спільноти створюється така форма політики, що слугує екзистенційній істині й автентичності людини, постає така форма науки, що надає розумності і смислу стосункам людини зі світом, стверджується така форма економіки, що слугує життю, а не його поневоленню. Лише життя євхаристійного тіла парохії здатне надати характеру „священства” політиці, профетичного характеру науці, філантропічного характеру економіці, містичного характеру сім'ї. Поза парохією все це залишається тільки теорією, наївним ідеалізмом, романтичною утопією. Лише у парохії все це стає історичною реальністю, безпосередньою можливістю і конкретним досвідом.

Можливо, дехто скаже, що все це звучить як утопія, щось нереальне, але коли ми це почнемо переживати, то воно стане реальнішим. Як каже святий Павло: „Чаша благословення, що ми благословляємо, хіба не є причастям Христової крові? Хліб, що

ламаємо, хіба не є причастям Христового тіла? Тому, що один хліб, – нас багато становить одне тіло, бо всі ми беремо участь у одному хлібі” (1 Кор. 10, 16-17).

1 Етика покірливості ідеологічній „лінії” партії поневолюють індивідів, роблячи їх подібними один на одного. Те ж саме відбувається на рівні думок, суджень, на рівні різних підходів для вирішення життєвих проблем. Теоретично більшість – безликий і міфічний „народ”, а на практиці – мізерна купка людей приймає і здійснює рішення, що мають врятувати кожного, незалежно від того, хоче він цього чи ні.

1. Христос Янарас. Свобода етосу.

Київ 2003.

2. Св. Николай Кавасила. Христос. Церковь. Богородица. Храм святой мученицы Татианы при МГУ 2002.

3. о. Генрі Ноуен. З палаючими серцями. Львів 2002.

Д. Наконечний. Єдність істинна і проминаюча // СЛОВО 1 (26) (2006) 11-13